

Напря́м 3: Детермінанти розвитку педагогічної майстерності викладача
закладу вищої освіти.

Молчанова О.М.,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету І,

Донецький державний університет внутрішніх справ,

м. Кропивницький, Україна

АТРИБУТИВНИЙ СТИЛЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Викладач в своїй професійній діяльності зустрічається з проблемою, зумовленою конфліктом особистісних та соціальних стандартів, яку він вирішує, досягаючи майстерності та досконалості, або переважаючи над іншими своїми досягненнями. Педагогічна майстерність викладача – це комплексна характеристика, яка включає професійні знання, вміння, особистісні якості та педагогічну техніку. Атрибутивний стиль викладача (який пояснює сприйняття подій та їх інтерпретацію) є важливою складовою цієї майстерності.

В психологічній науці, атрибуції, переважно, розглядаються у вимірах казуальності (локусу причинності), який описує її внутрішній (інтернальний) чи зовнішній (екстернальний) характер. У історико-психологічній ретроспективі різні теорії атрибутивних стилів зазнали певних модифікацій, разом з тим, первинними щодо них виступають теорії навченої беспорядності (М. Селігман – нерозривний пробіл між ініціалом і прізвищем), депресивної безнадійності (Л. Аллой, Д. Абрамсон, Дж. Металскі) та концепції диспозитивного оптимізму (К. Карвер, М. Шейср), засновані на попередньому теоретичному доробку, однак відрізняються від атрибутивно переформульованої моделі вивченої беспорядності.

Основоположник теорії М. Селігман визначав беспорядність як психологічний стан, що формується внаслідок тривалого усвідомлення невідконтрольності подій. Проблематику атрибутивного стилю особистості та оптимізму вивчали Т. Гордєєва, І. Джидарьян, А. Большакова та ін., а також

емоційних станів у навчальній діяльності, стресу: Л. Китаєва-Смик, М. Кузнецова, Ю. Щербатих, К. Краєва, А. Тимошкіна. Ряд дослідників (В. Кривова, Т. Гордєєва, Дж. Ювонен, Т. Мердок) аналізували атрибутивні стилі, пов'язуючи їх з потенціалом для когнітивного розвитку людини.

Основними параметрами атрибутивного стилю, на думку М. Селігмана та Л. Амбрамсона виступають локус (спрямованість пояснення причин події на себе або зовнішній світ), стабільність (оцінка за стабільністю прояву чи тимчасовістю), глобальність (універсальність або конкретність ситуацій), контрольованість. На основі поєднання виділених параметрів, М. Селігман виділив два атрибутивні стилі в поведінці: оптимістичний (конструктивний), при якому успіхи визнаються стабільними, глобальними та контрольованими, невдачі – тимчасовими, локальними та контрольованими; песимістичний, який впливає на сприйняття негативних подій довготривалими та постійними з неможливістю їх контролювати; успіхи – випадковими та тимчасовими, що не піддаються контролю. К. Фоменко, О. Кузнецов констатували, що атрибутивно-стильові особливості впливають на чутливість особистості до стресових факторів. Варіативність такої чутливості залежить від копінг-стратегій, які обираються: звернення за допомогою до членів родини, або ж до друзів [5].

Т. Клібайс пов'язала атрибутивний стиль особистості з її адаптаційними можливостями. Адаптивність психіки, разом з гнучкістю, постають критеріями психологічної зрілості, відповідно, високий рівень можливостей адаптації атрибутивного стилю в період дорослості особливо актуальний. Поєднання взаємозв'язків атрибутивного стилю та властивостей особистості і складають, на думку вченої, адаптивні можливості атрибутивного стилю, який не зводиться до негативного чи позитивного [4].

Л. Балецька досліджувала атрибуцію успіху, та визначила її залежність від типу особистості: для стійкого типу успіх пов'язаний з рівнем його здібностей, прикладених зусиль та високим рівнем самоусвідомлення, а для нестійкого – з рівнем везіння, складністю поставлених завдань та низьким рівнем самоусвідомлення [1]. Л. Ветличенко та Б. Сюй також відзначили, що

представникам різних типів особистості властиве різне атрибутування (наприклад, іпохондричне, депресивне, істеричне тощо), а атрибуція присутня постійно, залежить від складності ситуацій, її прояви продиктовані особливостями результату, який людина хоче отримати [2].

Отже, можемо підкреслити, що в поведінці людини проявляються два атрибутивних стилі (оптимістичний або песимістичний), які відрізняються ставленням до успіхів та невдач. Атрибутивно-стильові особливості впливають на чутливість особистості до стресових факторів, варіативність якої залежить від копінг-стратегій, які обираються. Атрибутивний стиль як детермінанта педагогічної майстерності викладача може суттєво впливати на якість освіти та ефективність освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Балецька Л. М. Психологічні особливості атрибуції успіху у професійному самовизначенні студентів вищих навчальних закладів: дис... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2014. 254 с.
2. Велитченко Л. К. Сюй Болунь Психодіагностична модель атрибуції. *Габітус. Загальна психологія. Історія психології*. 2022. Випуск 34. С. 24-29.
3. Дудник О. А. Безпорадність у структурі я-концепції особистості: дис... канд. психол. наук : 19.00.01. Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2020. 245 с.
4. Клібайс Т. Специфіка становлення атрибутивного стилю дорослих як ресурсного потенціалу особистості. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 2021. Випуск 10. С. 91–96
5. Фоменко К. І., Кузнєцов О. І. Мотиваційні особливості академічної саморегуляції студентів. *Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014 Випуск 25. С. 582-596.